

TALABALARDA RAHBARLIK IMIDJINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Yo'ldosheva Husnida Numonjon qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlar guruhlarining umumiy va xususiy ijtimoiy-psixologik xususiyatlari ko'rsatilgan, ijtimoiy vaziyat va yosh rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan, rahbarlik tipologiyasi, rahbarning muhim fazilatlari va imidji aniqlangan, o'rganilayotgan hodisaning aniqlovchilari va namoyon bo'lishi ko'rsatilgan.

Аннотация: В статье указываются общие и частные социально-психологические особенности молодежных групп, раскрываются особенности социальной ситуации и возрастного развития, выявляется типология лидерства, существенные качества и имидж лидера, указываются детерминанты и проявления изучаемого явления.

Annotation: The article shows the general and private socio-psychological characteristics of the youth groups, reveals the specific features of the social situation and age development, identifies the typology of leadership, important qualities and image of the leader, the determinants and manifestations of the phenomenon under study.

Kalit soʻzlar: rahbarlik, yetakchilik turi, rahbarlikning gender xususiyatlari, yosh rahbar

Ключевые слова: лидерство, тип лидерства, гендерные особенности лидерства, молодой лидер

Keywords: leadership, type of leadership, gender characteristics of leadership, young leader

Zamonaviy hayot yoshlar oldiga ijtimoiy munosabatlarda, odamlar va ijtimoiy institutlar bilan iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy sohalarida o'zaro munosabatlarda faol ishtirok etishni talab qiluvchi vazifalarni qo'ymoqda. Yoshlarning tashabbuskorligi, jamiyat va davlat hayotida ishtirok etish, turli ijtimoiy ehtiyoj va manfaatlarni qondirish va qondirishga intilishi yetakchilik, ko'ngillilik va ijtimoiy faoliyatning boshqa shakllarining paydo bo'lishiga olib keladi. Bu ko'rinishlarning ularning ijtimoiylashuvi, jamiyat bilan o'zaro ta'sirining o'ziga xos xususiyatlari bilan bevosita bog'liqligi mavjud. Yoshlar jamiyatning asosiy strategik resursi bo'lib, mamlakatni modernizatsiya qilish, islohotlarni amalga oshirishda faol ishtirok etayotgan ana shu guruhdir. Jamiyatning konstruktiv va muhim muammolarini hal qilish uchun yoshlarda rahbarlik ko'nikmalarini egallash masalasi dolzarb bo'lib bormoqda.

Talabalar ijtimoiy guruh sifatida hayot, mehnat va hayotning muayyan sharoitlari bilan bog'liq bo'lgan maxsus ijtimoiy xulq-atvor va "men" psixologiyasi bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga, zamonaviy jamiyatda hayot aylanishi yanada moslashuvchan bo'lib bormoqda; bir qator an'anaviy me'yorlar va fikrlar o'zgarmoqda,

yosh tushunchasi ko'plab odatiy ma'nolarini yo'qotmoqda. Natijada, yoshga bog'liq bo'lmagan (yoshga bog'liq bo'lmagan jamiyat) jamiyat shakllanadi, unda muayyan rol ni bajarish uchun yagona yosh normasi mavjud emas (B.I. Neugarten).

O'smirlik davrida yoshlar jamoasining rivojlanishi ijtimoiy hayotning texnologik va ijtimoiy murakkablashuvi, kasb-hunar ta'limiga, shaxsiy kamolotga va ijtimoiy mavqega yangi talablarning paydo bo'lishi bilan bog'liq. Ijtimoiy vaziyatning asosiy tarkibiy lahzasi - yigit mustaqil hayotga qadam qo'yish arafasida, bu "ikkinchi tug'ilish" davri (J.-J. Russo)

Muhim nuqta - bu hayot yo'lini belgilash, kelajakka yo'naltirish, o'ziga xoslikni olish, qiziqishlar va asosiy faoliyatlar jamlangan hayotiy vaziyatning "affektiv markazi" ga aylanish. Shaxsning muvaffaqiyatli ijtimoiy o'zini o'zi belgilashining muhim shartlari - bu intellektual salohiyat, o'zini o'zi qadrlash. Muhim rol ni o'z imkoniyatlarini, sog'lig'ini, ta'lim darajasini, oilaning moddiy sharoitlarini va boshqalarni baholash muhim rol o'ynaydi. Rivojlanish masalasining mohiyati butunlay yangi narsalarni kashf etishda emas, balki integratsiyalashgan o'zini shakllantirishda. (Kon, 1978).

Kollektiv-guruhli muloqot shakllarining katta rolini saqlab qolish bilan bir qatorda, individual-shaxsiy aloqalar va qo'shilishlarning ahamiyati ortib bormoqda. Tengdoshlar bilan muloqotda ko'plab intrapsixologik to'siqlar yengib chiqiladi va guruhda shaxsiy muammolar har doim ham ijtimoiy jihatdan maqbul bo'lmasa ham, hal qilinadi. Bu bilan bog'liq bo'lgan muloqotga bo'lgan eng kuchli ehtiyoj, bu erda "biz" tuyg'usi aniqlanadi, "bizniki" ning birlashishi va "begonaliklar" ning ajralishi. Bu davrda shaxs o'zini ham ma'lum bir avlod vakili sifatida tashkil etadi.

Bilim olish va o'zini mutaxassis va professional sifatida tayyorlash talabalar uchun asosiy mashg'ulotdir. Talabalar guruhlarining umumiy ijtimoiy-psixologik xususiyatlari, rasmiy tasnifga ko'ra, bular haqiqiy, vaqtinchalik, asosan kichik, kontaktli, minimal ierarxik (o'quv guruhidagi katta) va tartibga solinadigan guruhlar ekanligi bilan belgilanadi. Ularni yagona ta'lim maqsadi birlashtiradi, lekin natijaga ko'ra individuallashtiriladi - har biri o'z ta'limotining oqibatlarini oladi, garchi ba'zida unga atrof-muhit omillari ta'sir qiladi. O'quv jamoasida har birining ish samaradorligining moddiy yoki rasmiy ifodalangan kundalik mezonlari mavjud emas (har bir ishlab chiqarishda mavjud bo'lganlarga o'xshash), faqat individual talabalar va oraliq (ko'pincha) tarqoq joriy baholashlar mavjud. semestr va kurs), ular amalda moliyaviy rag'batlantirilmaydi. Talabalar guruhlarining shaxsiy ijtimoiy-psixologik xususiyatlari universitet va fakultetlardagi ijtimoiy-psixologik muhitning o'ziga xos xususiyatlari bilan, individual guruh - kurslarning xususiyatlari va har bir guruhning ishga qabul qilinishi, tarkibi bilan bog'liq. ular tarkibiga kirgan shaxslar, ular va mikroguruhlar o'rtasidagi mavjud munosabatlar (agar ular paydo bo'lsa), ularning rivojlanish tarixi va darajasi va boshqalar.

O'z manfaatlarini bilish talabalarni jamoat, siyosiy va ijtimoiy faollikka undaydi. Universitetda olib borilayotgan darsdan tashqari ishlar yoshlarda yetakchilik fazilatlarini shakllantirish uchun maqbul sharoitlarni yaratadi. Faol hayotiy pozitsiya yangi g'oyalar,

g'ayrioddiy yondashuvlar, dadil boshqaruv qarorlarining o'ziga xos kafolati bo'lib xizmat qiladi, ish beruvchilar aynan shunday mutaxassislariga qiziqish bildirmoqda. Talaba yoshlarning zamonaviy avlodini o'rganish va yetakchilarni tarbiyalash muhim va dolzarb ko'rinadi. Ijtimoiy faol talabalar orasida bugungi liderlar kelajakda o'zlarini etakchi, jamoat va siyosiy lider sifatida ko'rsatishlari mumkin, ularning faoliyat doirasi jamiyat va uning ijtimoiy institutlari (Sokolova, 2003).

Yetakchilik - bu odamlarga o'z maqsadlariga erishish uchun ta'sir qilish jarayoni. Rahbarlarning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat: ish jarayonini rejalashtirish, tashkiliy tuzilmalarni yaratish va uning resurslaridan foydalanishni nazorat qilish. Boshqalarning harakatlarini boshqarib, rahbar o'z natijalariga erishadi. Etakchilik (etakchilik) jarayonining asosiy elementlariga ta'sir ko'rsatish (qo'llab-quvvatlash), ixtiyoriy ishtirokni ta'minlash va maqsadga erishish kiradi. Talabalar muhitini g'oyalar shakllanadigan va yangi ijtimoiy rollar namoyon bo'ladigan namunali muhit sifatida ko'rish mumkin.

Talabalar yetakchilik ko'rsatadigan beshta asosiy faoliyat yo'nalishi belgilangan. Faoliyatning mazmuniy xususiyatlariga qarab, guruhning etakchilik funksiyalarining namoyon bo'lishiga bo'lgan talabning jiddiyligi aniq bo'lmagan sharoitlar shakllanadi. Shunday qilib, xotirjam va hatto faollik, uzoq muddatli maqsadlar hukmronligi bilan, ma'lum sharoitlarda yangilik elementlarining paydo bo'lishining etarlicha mo'tadil tizimi bilan etakchilik funksiyalarini va shunga mos ravishda talablarni amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratmaydi. guruh a'zolari etakchining ijtimoiy rolini o'z zimmlariga oladilar.

Zamonaviy jamiyatga favqulodda muammolarga yangicha qarashga qodir yoshlar kerak. Mobillik, raqobatbardoshlik, qobiliyat kabi muhim insoniy fazilatlar oldinga chiqadi. Yoshlar-jamiyatning hayot kuchi, energiysi, iste'mol qilinmagan intellektual va jismoniy kuchlarning chiqishi, bu kuchlar tufayli jamiyatning hayoti yoshartirilishi, jonlantirilishi mumkin . Ta'limning vazifalari yoshlarning noyob hayotiy ma'nolarni topishga, shaxsiy va professional o'z taqdirini belgilash usullarini ishlab chiqishga va shu jumladan o'z xulq-atvorini shakllantirishga, kommunikativ, tashkiliy va etakchilik fazilatlarini rivojlantirishga imkon beradigan faoliyat qobiliyatini rivojlantirish va takomillashtirishdan iborat. Rahbarlik va yetakchilik muammosi insoniyat tarixining deyarli barcha bosqichlarida qiziqish uyg'otib kelgan va fenomen sifatida qaralgan. Sharq mutafakkirlari asarlariga murojaat qiladigan bo'lsak, ularda boshqaruv san'ati sirlari, yetakchi inson qiyofasi masalalari qarab chiqiladi. Buning asosiy sababi birinchidan, har bir davrdagi ijtimoiy munosabatlar o'ziga xos ravishda ijtimoiy mavqe jihatidan kimningdir yuqori darajada turishini taqozo etgan bo'lsa, ikkinchidan, insonlarning hayot kechirish tarzi, ravnaqi, darajasi, farovonligi, baxtli turmush kechirishi shu yuqori mavqedagi shaxsga, uning turli fazilatlarini va xislatlariga bog'liq bo'lganligidir. Mutafakkir ajdodlarimiz ta'limotida, xalq ijodi mahsullarida adolatli va adolatsiz munosabatlarning yuzaga kelishi rahbar shaxsi, ya'ni shohga bog'liq ekanligi to'g'risidagi fikrlarni o'qiyamiz. Abu Nasr Forobiyning «Fozil odamlar shahri» asarida

aholining ma'naviy va psixologik jihatdan boshqarilishida fozil odamlar shahrida shahar aholisining stratometrik xususiyatlarga ko'ra tabaqalanishi lozimligi uqtiriladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. M.G. Davletshin va boshqalar. *Yosh davrlari va pedagogik psixologiya- T;* Toshkent.: 2001-yil 274 bet
2. G'oziyev E. *Umumiy psixologiya. Toshkent, 2010. 365 bet*
3. Andreyeva G.M. *Sosialnaya psixologiya. M. 2004. 290 c*
4. G'oziyev E., Xolmuhammedov M., Ibrohimov X. *Psixologiya metodologiyasi. Psixologiya mutaxassisligi uchun o'quv qo'llanma. –T.: 2002*
5. А.А. Налчаджян. *Психологическая адаптация: механизмы и стратегии - 2- е издание. Москва : ООО «Эксмо», 2009.*
6. С.Г. Максимова. *Социально - психологические аспекты дезадаптации лиц пожилого возраста и старческого возраста. б.м.: Психология зрелости и старения, 1999.*
7. Muxamedova D.G., Salomova G.Sh. *“Psixologik tadqiqotlar ma'lumotlarni qayta ishlash metodlari va texnologiyalari” Toshkent 2020 y.*
8. Андреева Г.М. *Социальная психология. М. 2004. 290 с*
9. www.psychologies.ru/
10. <https://www.psychologies.ru/glossary/09/introversiya>